

250

houd van dit uniek stukje natuur

BEG

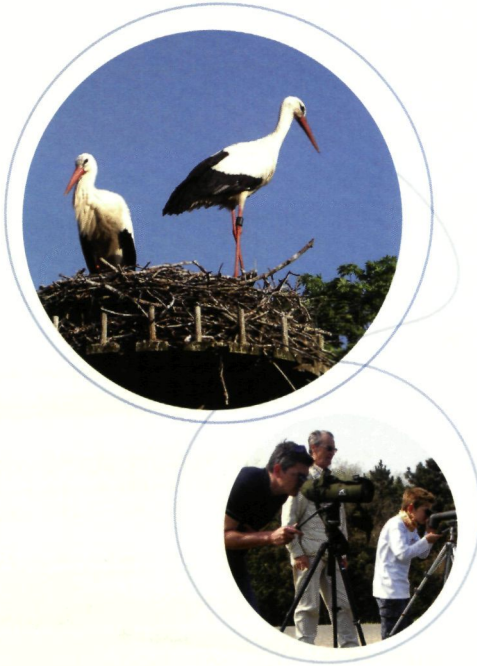
duurzaam

Zwin

Meer ruimte voor het Zwin

15-012

Inhoud

- 3 Het Zwin
- 5 Een brokje geschiedenis
- 6 Eerste natuurreserveaat
- 11 Het probleem
- 12 Het project
- 14 Verschillende mogelijkheden
- 21 De uitbreiding
- 23 De werken
- 27 Wanneer?
- 28 Verdere procedure
- 31 Meer informatie?
- 32 Verklarende woordenlijst
- 34 Colofon

Het Zwin

Een juweeltje aan zee. Een plek waar je tot rust kunt komen en volop genieten van de natuur. Waarschijnlijk heb je als wandelaar in het Zwin of fietser langs de dijk al heel wat leuke momenten beleefd. Wellicht weet je niet dat het Zwin met zijn unieke fauna en flora in zijn voortbestaan bedreigd wordt door verzanding. Dit zeldzame stuk natuur moet worden gevrijwaard. Daarom hebben de afdeling Kust en het Agentschap voor Natuur en Bos van de Vlaamse overheid aan Vlaamse zijde, en de provincie Zeeland aan Nederlandse zijde een project voor het behoud en de uitbreiding van het Zwin uitgewerkt. Wat ze gaan doen en op welke termijn lees je in deze brochure.

Ooit was de monding zes kilometer breed,
maar door verzanding is die vandaag veel smaller.

Een brokje geschiedenis

Het is moeilijk te zeggen wanneer het Zwin precies ontstond. We moeten zeker teruggaan tot het begin van de 11de of de 12de eeuw wanneer de beschermende duinengordel door opeenvolgende stormvloedden werd doorbroken.

Bij de stormvloed in 1134 was de monding ruim zes kilometer breed. Tot in de 19de eeuw was het Zwin bovendien via andere getijdengeulen verbonden met de Westerschelde.

Door inpolderingen en uiteindelijk aanslibbing en verzanding is er nu niet veel meer dan een strandgeul met achterliggende sluffer over. Een sluffer is een natuurlijke bres in de duinen waardoor bij vloed Noordzeewater in het gebied stroomt. De strandgeul vormt de grens tussen België en Nederland. Het Zwin heeft een oppervlakte van 212 hectare, waarvan 179 hectare in België en 33 in Nederland. Het gebied bestaat uit duinen met daarachter slikken en schorren. Over een breedte van ongeveer 250 meter stroomt bij vloed zeewater in het natuurgebied. Heel wat vogels komen er broeden, rusten of voedsel zoeken. In het Zwin vind je bovendien een lap-pendeken van verschillende soorten zoutminnende planten. In de bodem van de slikken leven miljoenen wormen, slakken en tweekleppigen*, die op hun beurt het voedsel vormen voor een bonte verzameling vogels. De zoute krekens, tijdelijke plassen en permanente vijvers in het gebied zijn een thuis voor veel zeevissen en kreeftachtigen zoals de grijze garnaal, voor wie zilte getijdengeulen of krekens een ideale kinderkamer zijn.

Woorden met een * worden in de verklarende woordenlijst op pagina 32 uitgelegd.

Eerste natuurreservaat

Dat het Zwin tot het belangrijkste natuurschoon van België behoort, werd vroegtijdig beseft vermits dit gebied al in 1939 als landschap werd beschermd. In 1952 riep Graaf Léon Lippens het Zwin uit tot het eerste natuurreservaat in België, al had die term toen nog geen juridische betekenis. In die tijd was het aanwijzen als natuurreservaat van een dergelijk uitgestrekt gebied een heel gedurfd en vernieuwend idee. Léon Lippens was niet enkel directeur van de Compagnie het Zoute, die toen de eigenaar was van het gebied, maar was ook een natuurliefhebber en een vogelkenner met oog voor de ecologische samenhang. Bovendien vond hij het belangrijk dat mensen de natuur leerden kennen en waarderen.

De tuin van de Koninklijke Villa die in het gebied lag, kreeg een nieuwe bestemming waar de soortenrijkdom van inlandse vogels werd gepresenteerd. Zo konden bezoekers van dichtbij kennismaken met de vogels die ze tijdens hun wandeling in het natuurgebied enkel van ver konden waarnemen. De combinatie van dit educatief vogelpark met het uitgestrekte natuurgebied was in die tijd baanbrekend.

In 2006 verkocht de Compagnie Het Zoute het Zwin. Het vogelpark, dat tegenwoordig het Provinciaal Natuurpark Zwin (18 hectare) heet, is nu eigendom van de provincie West-Vlaanderen. Wat de Zwinvlakte (179 hectare) betreft, is de Vlaamse overheid - meer bepaald het Agentschap voor Natuur en Bos - nu eigenaar en beheerder. Het Nederlandse deel van het Zwin is van oudsher eigendom van de Nederlandse staat en wordt beheerd door de Stichting Het Zeeuwse Landschap. Op initiatief van de Vlaamse en Nederlandse overheid willen alle betrokkenen nauw samenwerken om het gebied als één geheel te beheren.

*... het enige, dat overbleef, is de Natuur,
soms vredig en harmonisch, dan weer vol
stormen ten gevolge van dag- en
nachtgeving.*

*De Vlaamse hemel met zijn door de
Westenwind voorgedreven wolken,
de grauwe zee, de mist, de duinen,
het opspattende water, de vogels;
dat alles is gebleven, zoals onze
voorouders het zagen, voelden,
hoorden en beminden.*

En daarom is dat landschap ons zo lief.

Léon Lippens 1952

WESTCAPPELLE.

Planches

- ^ Sfeerfoto anno 1919
- ✓ Sfeerfoto anno 1906

KVOCHE. - Dess les Dates

Sept 1906

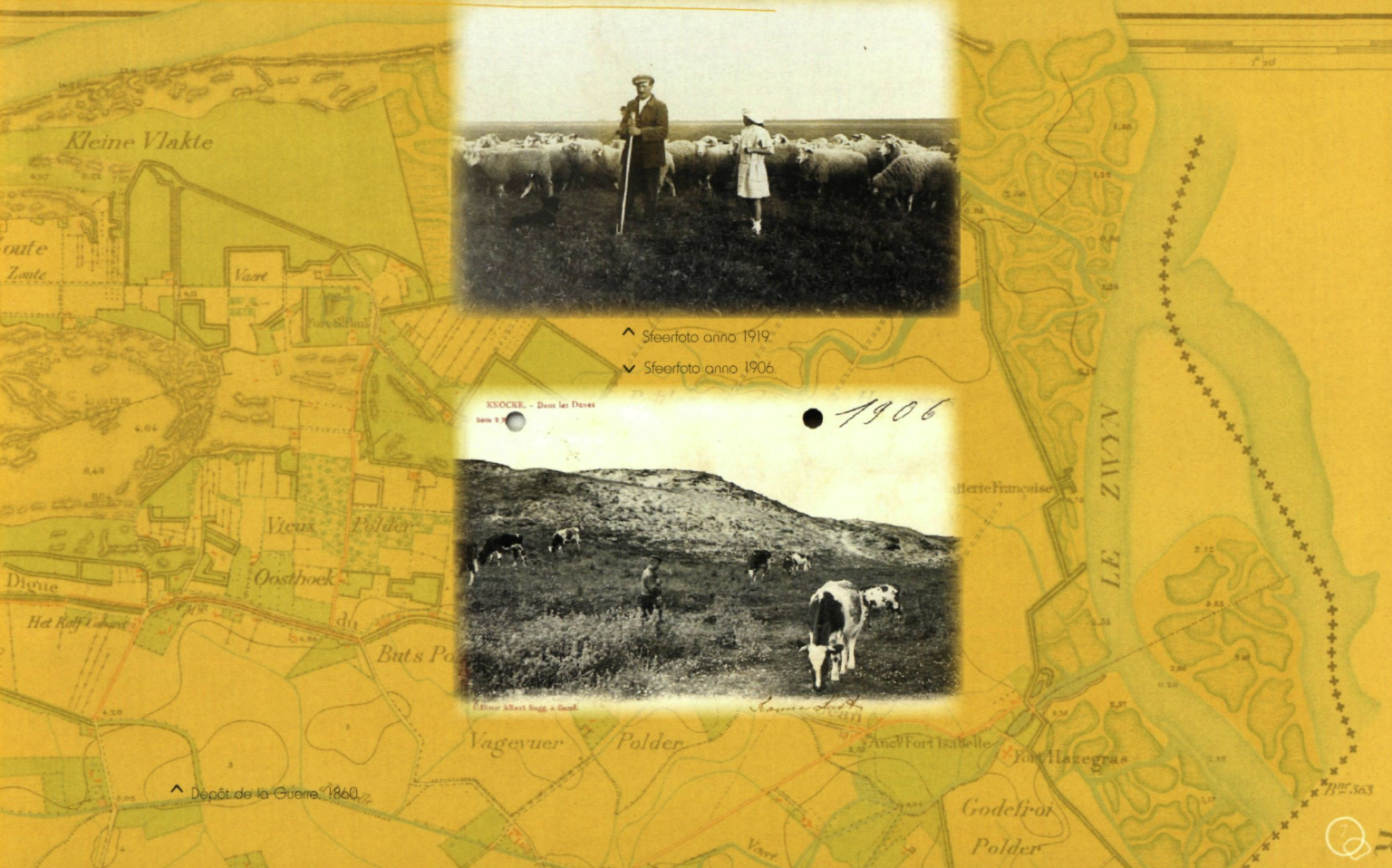
● 1906

F. Binar Albert Sigg & Genl.

Sept 1906

^ Dépôt de la Guerre 1860

Het Zwin is ook de thuisbasis voor allerlei wetenschappelijk onderzoek. Zo worden er duizenden vogels geringd en wordt uitgebreid onderzoek verricht op de unieke begroeiing. Er wordt ook veel informatie verzameld over de rijke bodemfauna die het voedsel van talrijke vogels vormt.

Je vindt er een grote variëteit aan trekvogels, zoals verschillende soorten zangvogels, ganzen en vooral steltlopers die hun voedsel zoeken in het slib van de slikken en kreken ... en natuurlijk ook de ooievaars die in het reservaat broeden.

Het Zwin is een intergetijdengebied* en dat zorgt voor een uniek natuurlandschap. Een intergetijdengebied bestaat uit slikken en schorren. Slikken zijn laaggelegen modderplaten die bij elk hoogwater overstroomd worden en bij laagwater droog staan. Schorren zijn de hogergelegen delen van het intergetijdengebied, die slechts enkele keren per jaar onderlopen en die begroeid zijn met overblijvende planten. De slikbodem is onbegroeid, maar barst onder het oppervlak van het leven (wormen, schelpdieren en kreeftachtigen).

De slikken en schorren zijn voor tal van vogels een broed-, foerageer*- of overwinteringsgebied en/of vluchtplaats bij hoogwater. Zo ontstaat een unieke 'thuis' voor vogels, maar zeker ook voor planten. Door de regelmatige overstroming met zout water voelen soorten zoals zeekraal, zeeaster, lamsoor, zoutmelde en andere schorrenplanten zich in het Zwin in hun sas.

^ Het Zwin is een intergetijdengebied.

v De omgeving van het Zwin leent zich uitstekend voor fietsen en wandelen.

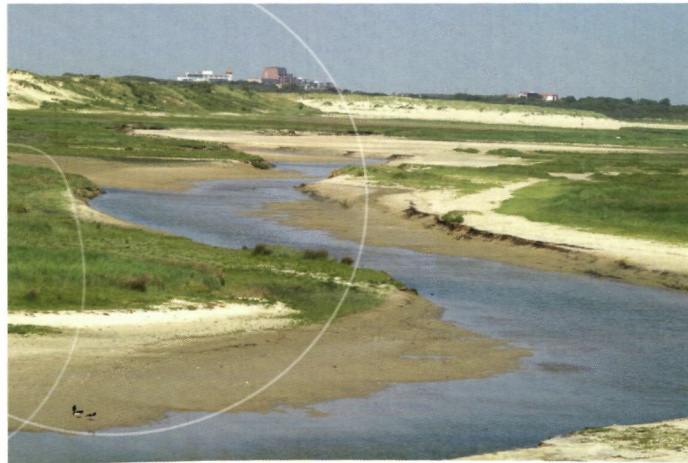

Zonder ingrijpen zal het Zwin verzanden, van de Noordzee afgesneden worden en ontzilt.
Hierdoor zal het niet langer geschikt blijven voor typische zoutminnende planten zoals lamsoor
of 'zwinneblomme'.

Het probleem

Er hangen echter donkere wolken boven het Zwin. Dit unieke landschap van zilte kreken, slikken en schorren verzandt en slijbt dicht. Zonder ingrepen zal het Zwin op termijn afgesnoerd worden van de Noordzee en veranderen in een minder zeldzaam type landschap van lage duinen, in een gebied van duinen, rietvelden en wilgenstruwelen*. Dit zal veel minder aantrekkelijk zijn voor heel wat voor de kust typische vogelsoorten, zoals kluut, tureluur, scholekster, rosse grutto, zilverplevier, bonte strandloper, wulp, ... Meteen verdwijnt ook een stuk unieke natuur.

Dit landschap verzandt en slijbt dicht.

Het project

Daarom heeft de Vlaamse overheid beslist om het Zwin aan te kopen en het een handje te helpen door bestudeerde en grondig afgewogen acties. Deze brochure geeft je een beeld van de geplande maatregelen voor de Zwinvlakte.

Een duurzaam behoud en een uitbreiding van het Zwin heeft **twee doelen**.

- Het behoud van het intergetijdengebied dat beschermd wordt door de Europese natuurwetgeving. Het Zwin vormt hiermee een onmisbare schakel in het Natura 2000 netwerk van Europese natuurgebieden. Zoute schorren vormen immers een biologisch rijk natuurlijk milieu, dat helaas in heel Europa wordt bedreigd door indijkingen.
- Het creëren van voldoende natuur in de Scheldemonding, vastgelegd in de Ontwikkelingsschets 2010* voor het herstel van de natuurwaarden in de Scheldemonding en in het Verdrag tussen Vlaanderen en Nederland*. Het Zwin ligt immers op de westelijke oever van de monding van de Westerschelde, die in zee uitmondt tussen het Nederlandse schiereiland Walcheren, de zandbank Vlakte van de Raan en de Vlaamse oostkust. De Ontwikkelingsschets 2010 trekt de kaart van economische ontwikkeling, het verhogen van de beveiliging tegen overstromingsgevaar én herstel van natuur.

Omdat het Zwin voor een deel in Nederland ligt, is het project grensoverschrijdend. De voorbije maanden werden verschillende maatregelen bestudeerd.

De Willem-Leopoldpolder ligt rechts van de Internationale Dijk, links zijn de schorren van het Zwin te zien.

Verschillende mogelijkheden

Willen we het Zwin als natuurgebied behouden, dan moet de komberging* vergroot worden. Dit kan door het verzande Zwin gedeeltelijk uit te graven en uit te breiden. De werkzaamheden in het huidige Zwin bestaan uit het afgraven van schor en herstellen van de geulen.

Twee haalbare basismogelijkheden voor de uitbreiding van het intergetijdengebied werden uitvoerig met elkaar vergeleken: een uitbreiding met ongeveer 120 ha of een uitbreiding met ongeveer 180 ha, telkens in de Willem-Leopoldpolder. Deze uitbreiding houdt een terugkeer in naar het recente verleden. Pas in 1872 werd door het optrekken van de Internationale dijk een aanzienlijk deel van de toenmalige Zwinschoren omgezet in landbouwgrond onder de plaatsnaam Willem-Leopoldpolder. De polder ligt ten zuiden van het huidige Zwin. Je kunt aan de waterloop Dievegatkreek in het huidige polderlandschap nog heel goed merken hoe de vroegere Zwingeel van noord naar zuid door de vroegere schorrenvlakte liep. Verder is onderzocht of de uitbreiding in de Willem-Leopoldpolder door een verplaatsing van de Internationale Dijk of via een afsluitbaar doorlaatmiddel in deze dijk diende te gebeuren. Er werd ook nagegaan of een spuibecken met polderwater* nuttig kon zijn voor het verder tegenhouden van de verzanding.

- ^ De uitbreiding van het Zwin is door de blauwe lijnen aangegeven.
- v Simulatie van het Zwin na uitbreiding.

^ Zicht op het Zwin vanuit België. Aan de rechterkant in de verte de Internationale Dijk.

✓ Zicht vanuit Nederland op het Zwin met de monding rechts.

^ Links de Willem-Leopoldpolder en rechts het Zwin met in het midden de Internationale Dijk.

✓ Zicht vanaf de Internationale Dijk met links in de verte de Willem-Leopoldpolder en het Zwin in het midden.

Toekomstbeeld van het Zwin nadat het project gerealiseerd is. Een deel van de Willem-Leopoldpolder is intergetijdengebied geworden.

De uitbreiding

De positieve en negatieve gevolgen van de mogelijkheden en varianten werden grondig onderzocht in een milieueffectrapport (MER)*. De conclusies werden overgemaakt aan de bevoegde Vlaamse ministers. De Vlaamse regering heeft er uiteindelijk voor gekozen om het Zwin uit te breiden met 120 ha van de Willem-Leopoldpolder. Hierdoor behoudt de landbouw haar plaats in een deel van deze polder. Flankerende maatregelen moeten de landbouw in de streek rendabel houden. Om het verlies aan gronden te compenseren, zullen op termijn via de grondenbank andere landbouwgronden aangeboden worden. Heel concreet komt de uitbreiding van het Zwin erop neer dat de Internationale Zwindijk verlegd wordt en er een nieuwe dijk komt rond het vergrote Zwin. Er komt geen spuiwerking* of doorlaatklep in de dijk. Met de uitbreiding van het Zwin neemt de hoeveelheid slikken, schorren en ondiep water toe. Daar zullen de vogels en de vissen alleen maar blij mee zijn en zal de 'zwinneblomme' weer kunnen floreren als vroeger!

Ook na uitbreiding blijft het Zwin toegankelijk voor natuurliefhebbers. Een groter Zwin zal zelfs meer kansen bieden voor natuurbeleving.

De uitbreiding van het Zwin brengt vooral
dijk- en graafwerken met zich mee.

De werken

Wat houdt **de aanleg** van het ruimere Zwin nu precies in?
Uiteraard gaat dit gepaard met een aantal werken.

- Verplaatsen van camping De Sandtplaet uit de Willem-Leopoldpolder.
- Uitdiepen en verbreden van geulen in het Zwin.
- Inrichting van de Willem-Leopoldpolder, onder meer uitgraven van de hoofdgeul.
- Bouw van de nieuwe waterkerende dijken.
- Weggraven van de Internationale Dijk.
- Heraanleg fietspad rond het uitgebreide Zwin en inrichting van uitkijkpunten op de nieuwe dijk. Een langere dijk rond een groter Zwin betekent ook een meer gevarieerde fietsroute en dus meer fiets- en kijkplezier.

In de Willem-Leopoldpolder komt een tijdelijke stockageplaats voor grond. Die grond is nodig om de nieuwe dijken te bouwen. De aanleg van deze stock en van de dijken zal heel wat vruchtverkeer met zich mee brengen. Ook in het huidige Zwin zullen verschillende activiteiten voor het afgraven van het schor en uitgraven van de geulen plaatsvinden. Voor de strandrecreatie en de toegankelijkheid van het Zwin heeft dit geen drastische gevolgen, behalve natuurlijk een kleine omleiding voor voetgangers en fietsers tijdens de werken aan de Internationale Dijk en het nabijliggend pad.

In de Willem-Leopoldpolder komt een tijdelijke grondstockage, zoals hier op de foto bij de aanleg van een overstromingsgebied.

In het uitgebreide Zwin zal de sierlijke lepelaar meer kansen krijgen om zich te vestigen (foto Vilda)

Lamsoor is een typische plant van het Zwin en wordt ook wel 'zwinneblomme' genoemd (foto Vilda).

Wanneer?

De start van de werken in de Willem-Leopoldpolder en het Zwin is gepland rond eind 2010. Twee jaar later kunnen we met z'n allen genieten van het uitgebreide Zwin.

Tijdens de werken kan je nog altijd het Zwin in, behalve wanneer om veiligheidsredenen sommige delen tijdelijk worden afgesloten. Fietsen langs de Internationale Zwindijk zal tijdens de werken aan de dijk zelf moeilijk tot onmogelijk zijn. De overheid zal je op dat ogenblik informeren over alternatieven.

Heel wat vogels zoeken voedsel in de slikken.

Verdere procedure

Nu de Vlaamse overheid een beslissing genomen heeft, betekent dit niet dat de procedure volledig beëindigd is. Er volgen nog een aantal stappen, zoals de opmaak en vaststelling van het Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (GRUP)* en de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning. Aangezien het een grensoverschrijdend project is, moeten de plannen en procedures zowel in Nederland als in België op elkaar afgestemd worden.

Ook aan Nederlandse kant werkt de administratie verder om zo snel mogelijk de beste keuze voor de uitbreiding van het Zwin te bepalen. Wanneer deze keuze gemaakt is, volgt de technische uitwerking. Die wordt vastgelegd in onder meer een inrichtingsplan en een dijkverleggingsplan. Deze vormen dan weer de basis voor de volgende stap: het planologische besluit. Daarna kunnen de vergunningsaanvragen worden voorbereid. Waarschijnlijk zullen ze in de eerste helft van 2009 klaar zijn. Omdat het gaat om een project van nationaal en internationaal belang moet ook de Nederlandse minister over de uitvoering een besluit nemen (Rijksinpassingsplan) en wordt de zogenaamde Rijkscoördinatieregeling* gevolgd.

Sfeerfoto anno zomer 2008.

Om het project te kunnen realiseren,
moet er flink wat gegraven worden.

Meer informatie?

Wil je tijdens de werken meer informatie?

Die vind je op de infoborden die op verschillende plaatsen in het Zwin geplaatst zullen worden.

Je kan met je vragen ook terecht bij de afdeling Kust (059 55 42 11, www.afdelingkust.be).

In Nederland kan je contact opnemen met de provincie Zeeland (00 31 118 63 10 11, www.zeeland.nl).

Voor algemene informatie over de natuurwaarden van het Zwin kan je terecht op www.natuurenbos.be.

Wanneer de werken aan het Zwin starten, zullen de nodige werfborden aangebracht worden.

Verklarende woordenlijst

GRUP	Het Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan legt bestemmingen vast op gewestelijk niveau. Het GRUP geeft aan welke activiteiten er mogelijk zijn in een bepaald gebied.
Intergetijdengebied	De zone die bij vloed onderloopt en bij eb droog valt.
Komberging	De waterberging tussen de niveaus van hoog en laag water, dus de hoeveelheid water die bij een getij in een gebied kan binnenstromen.
MER	Milieueffectrapport, het rapport dat moet worden opgemaakt ter ondersteuning van de besluitvorming rond een bepaalde activiteit en dat de gevolgen ervan voor het milieu in beeld brengt en beoordeelt.
Ontwikkelingsschets 2010	Een hele reeks maatregelen voor de Scheldemonding die uitgevoerd moeten worden tegen het jaar 2010.
Polderwater	Oppervlaktewater afkomstig uit de polders.
Spuierwerking	Lozen van water via een spuisluis, hier met opgespaard polderwater om het afgezette zand uit het Zwin terug naar zee te spoelen.
Rijkscoördinatie­regeling	Nederlandse besluitvorming over belangrijke ruimtelijke investeringsprojecten.
Tweekleppigen	Weekdieren die altijd een schelp hebben die uit twee met een scharnier gelede kleppen bestaat, zoals de mossel, oester, kokkel, strandschelp, ...
Verdrag Vlaanderen-Nederland	Verdrag dat afgesloten werd tussen Vlaanderen en Nederland over de verdieping van de Westerschelde, de verhoging van de veiligheid tegen overstromingen en het herstel van natuurwaarden in het Schelde-estuarium.
Wilgenstruweel	Dicht struikgewas van wilgen.

Een uniek natuurgebied als het Zwin mogen we niet verloren laten gaan.

Colofon

Publicatie en initiatief Agentschap voor Maritieme Dienstverlening en Kust, afdeling Kust
Agentschap voor Natuur en Bos
Provincie Zeeland

Studiebureau Consortium T'Zwin/ A p/a Resource Analysis (www.resource.be)

Realisatie Dialoog communicatie (www.dialoogcommunicatie.be)

Verantwoordelijke uitgever Ir. Bernard De Putter, Algemeen Directeur afdeling Kust

Depotnummer D/2008/3241/296

Datum uitgave Mei 2009

Met dank aan Kris Struyf van het Provinciaal Natuurpark Zwin en de afdeling Zeeschelde voor het ter beschikking stellen van foto's, aan Jean-Louis Herrier en Dirk Bogaert van het Agentschap voor Natuur en Bos voor het nalezen en aanvullen van de teksten van deze brochure.

duurzaam
Zwin